

**ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ КОРПОРАТИВНОГО УПРАВЛІННЯ
НА ПІДПРИЄМСТВІ**

В статті на основі проведеного дослідження запропоноване трактування поняття «корпоративне управління» як система норм, правил, методів, принципів, інструментів сучасного менеджменту використання яких забезпечує успішне функціонування підприємства і досягнення балансу інтересів зацікавлених сторін. Обґрунтовано, що для оцінки ефективності системи корпоративного управління доцільно використовувати соціально-економічний підхід. Автором запропоновано напрямки оцінки корпоративного управління організації в межах соціально-економічного підходу. Пропонуємо досліджувати ефективність корпоративного управління в межах соціальної, економічної та організаційної ефективності. Реалізація запропонованого процесу оцінки корпоративного управління підприємства дає змогу визначити стан суб'єкта господарювання та напрямки порушення балансу інтересів зацікавлених сторін в розвитку організації. Отриману інформацію про ефективність корпоративного управління можливо використовувати для аналізу стану та перспектив подальшого розвитку підприємства. Впровадження ефективної системи корпоративного управління націлене на досягнення прибуткового рівня діяльності підприємства, стійкого фінансового стану, балансу інтересів зацікавлених сторін, високого рівня корпоративної культури функціонуючої структури. Також, оцінка ефективності корпоративного управління в межах соціально-економічного підходу дає можливість визначити відповідність дій керівництва і власників організації цілям діяльності в межах обраної стратегії розвитку.

Ключові слова: корпоративне управління; соціально-економічний підхід; ефективність діяльності підприємства, баланс інтересів зацікавлених сторін.

Постановка проблеми. Актуальність формування ефективної системи корпоративного управління підприємством з часом не втрачається, а лише зростає прямо пропорційно відповідно до бажання власників, інвесторів та працівників збільшувати свої надходження. Таким чином, одночасна реалізація цілей зростання конкурентоспроможності організації, активізація інвестиційних процесів, зростання продуктивності праці та ефективності виробничої діяльності підприємства вимагає прийняття управлінських рішень, які враховують інтереси зацікавлених сторін та досягається їх збалансованість. Відтак виникає потреба у створенні на підприємствах заснованих на колективній власності та відокремленої від власників функції управління ефективної системи корпоративного управління.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемами створення ефективної системи корпоративного управління на теоретичному і практичному рівнях займалися зарубіжні і вітчизняні науковці. Праці зарубіжних науковців таких як П.Друкер [1], К.Майер [7], А.Монкс і Н.Міноу [8], присвячені визначенню сутності корпоративного управління, оцінці ефективності його впровадження та впливу на подальший розвиток корпорації. Вітчизняні науковці такі як В.А. Євтушевський [3], Д.В. Задихайло [2], Є.М. Коротков [5], Т.В. Момот [10], Є.В. Палига [11], С.А. Румянцев [12] свої дослідження присвячували визначенню сфери застосування корпоративного управління в Україні, виокремленню об'єктів і суб'єктів корпоративних відносин, формуванню корпоративної культури та можливостей досягнення балансу інтересів зацікавлених сторін в розвитку організаційної структури. Проведене нами дослідження дало змогу встановити, що на сьогоднішній день відсутнє єдине тлумачення терміну «корпоративне управління», а категоріальний апарат визначається в межах таких підходів [9 с. 22]:

- частковий – розкриває сутність корпоративного управління через вибір найкращих механізмів управління між різними групами учасників корпоративних відносин;
- суспільний – відображає відносини між корпорацією та суспільством;
- нормативний – сукупність принципів і норм, які регулюють права, обов'язки і відповідальність осіб відповідальних за управління корпорацією;
- економічний – відображає систему відносин між органами управління, посадовими особами корпорації та акціонерами;
- управлінський – система виборних і призначених органів акціонерного товариства, яка управляє ним;
- організаційний – організаційна модель, за допомогою якої компанія представляє і захищає інтереси своїх інвесторів;

- соціально-економічний — система управління, яка забезпечує баланс інтересів зацікавлених сторін в діяльності організації.

Провівши аналіз існуючих трактувань пропонуємо корпоративне управління визначати як систему норм, правил, методів, принципів, інструментів сучасного менеджменту використання яких забезпечує успішне функціонування підприємства і досягнення балансу інтересів зацікавлених сторін.

Метою дослідження є визначення напрямків оцінки ефективності корпоративного управління, яка б діагностувала забезпеченість інтересів зацікавлених сторін в діяльності підприємства, формувала інформаційну базу для аналізу стану та перспектив подальшого його розвитку, відображала важливість формування корпоративної культури як основи досягнення балансу інтересів власників і працівників.

Викладення основного матеріалу. На сьогоднішній день в умовах складної економічної ситуації в Україні, яка характеризується інфляційними процесами та зростанням безробіття, стабільна діяльність підприємства повинна свідчити про забезпеченість інтересів власників і працівників. Варто також враховувати, що система ефективного корпоративного управління має бути спрямована не лише на захист інтересів зацікавлених сторін в короткостроковій перспективі, а й забезпечувати втілення стратегічних напрямків розвитку підприємства. Проблема оцінки ефективності корпоративного управління пов'язана з наявністю різноманітних способів досягнення успіху діяльності підприємства. Саме тому важливо віднайти баланс інтересів інвесторів, власників та працівників у досягненні орієнтирів розвитку організації. Вирішити поставлене завдання пропонуємо в межах соціально-економічного підходу. Прихильниками такого підходу є економісти-сучасники О.Є. Кузьмін, О.Г. Мельник та Л.І. Федулова, науковці розрізняють економічну, організаційну та соціальну ефективність системи менеджменту, яка діє в організації [6, с. 312; 13, с. 388]. Економічна ефективність управління відображає економічні результати діяльності організації за конкретної системи управління. Соціальна ефективність відображає вплив менеджменту на процеси формування професійних характеристик працівників, у тому числі керівників, формування корпоративного духу, відповідного психологічного клімату в колективі, атмосфери захищеності й причетності до цілей організації, перспектив розвитку соціальних інституцій тощо. Організаційна ефективність характеризує якість побудови організації, її системи управління, прийняття управлінських рішень, реакцію системи управління на стреси, конфлікти, організаційні зміни тощо [9, с. 59]. Відтак, організаційна ефективність відображає також результативність існуючої корпоративної культури підприємства.

Особливість функціонування корпоративних підприємств полягає у досягненні ефективності управління для забезпечення задоволення потреб кожного члена організації відповідно до зробленого внеску в досягненні цілей. Учасниками корпоративних відносин є особи та групи осіб, інтереси яких пов'язані з діяльністю акціонерного товариства та які зацікавлені в результатах його діяльності. Складність управління акціонерним товариством полягає в зіткненні інтересів, що стало наслідком розподілу функцій володіння і управління.

Узагальнено інтереси учасників корпоративних відносин зумовлюються мірою повноважень щодо участі та контролю діяльності організації. Власники (акціонери) корпорації зацікавлені у досягненні високої прибутковості діяльності та вартості акцій. Очікування акціонерів щодо отримання прибутку знаходять реалізацію у двох формах: у вигляді зростання продажної вартості акцій та при виплаті дивідендів. Для українських підприємств виділяють типи акціонерів: держава-акціонер, акціонери-керівники, працівники, юридичні та фізичні особи, кредитори та нефінансові акціонери (споживачі та постачальники). Реальні очікування учасників корпоративних відносин будуть визначатися на основі балансу фінансових та нефінансових цілей. Досягнення такого балансу стає можливим на основі реалізації прагнення до збільшення обсягів продажу або частки загальних ринкових обсягів продажів, забезпечення стабільної роботи підприємства та досягнення задовільного фінансового стану [12, 62–64].

В монографії О.В. Мороз і Н.Карачина зазначають, що для оцінки корпоративного управління та досягнення балансу інтересів учасників корпоративних відносин необхідно проводити комплексну оцінку системи корпоративного управління з багатьох параметрів, оскільки жоден окремо взятий критерій не дає повного уявлення про складність і взаємозалежність численних цілей діяльності організації [9, с. 73]. Грунтуючись на соціально-економічному підході в межах економічної, соціальної та організаційної ефективності пропонуємо для оцінки ефективності сучасної системи корпоративного управління організації проводити дослідження за напрямками наведеними в таблиці 1.

Визначені напрямки оцінки дають можливість дослідити ефективність діяльності організації, яка була досягнена за існуючої системи корпоративного управління та корпоративної культури і є результатом впровадження заходів діючої системи менеджменту. Також, розрахунок одиничних показників в межах визначених напрямків оцінки ефективності корпоративного управління, дає змогу встановити ступінь задоволення інтересів окремих учасників корпоративних відносин.

Напрямки дослідження ефективності корпоративного управління організації

Напрямок дослідження		
Економічна ефективність	Соціальна ефективність	Організаційна ефективність
Обсяг виготовленої продукції; Собівартість продукції; Рівень прибутку; Рентабельність діяльності; Фондовіддача; Матеріаловіддача; Оборотність капіталу; Фінансова стійкість; Ліквідність	Продуктивність праці; Ефективність витрат по заробітній платі; Плинність кадрів; Рівень стабільності кадрів; Рівень трудової дисципліни; Рівень задоволення споживачів	Питома вага керівників у загальній чисельності працівників; Питома вага керівників у загальній чисельності управлінського персоналу; Швидкість прийняття управлінських рішень; Рівень централізації функцій управління

*Джерело: складено автором на основі джерел [4, 9]

Зазначені напрямки оцінки ефективності корпоративного управління уможливають діагностування втрати балансу інтересів основних учасників корпоративних відносин, яка полягає в наступному:

- акціонер-держава – зменшення дохідної частини бюджету та зростання напруженості в суспільстві;
- акціонери-власники – зменшення вартості акцій, зменшення отриманих сум дивідендів;
- акціонери-керівники – погіршення фінансового стану підприємства та втрата довіри акціонерів-власників;
- персонал підприємства — зменшення заробітної плати та погіршення умов праці;
- кредитори — неповернення боргу та нарахованих відсотків;
- постачальники і споживачі — втрата коштів через невиконання зобов'язань [9, с. 72].

Відтак впровадження ефективної системи корпоративного управління націлене на досягнення прибуткового рівня діяльності підприємства та стійкого фінансового стану, що дасть змогу задовольнити інтереси: власників щодо отримання визначеного дивідендною політикою прибутку за акціями; держави щодо отримання надходжень до бюджету відповідно до податкового навантаження; управлінців щодо рефінансування визначеної норми прибутку на розвиток господарської діяльності; працівників щодо забезпечення належних умов праці та мотиваційного механізму фінансовими ресурсами для підвищення продуктивності праці; кредиторів щодо забезпеченості зобов'язань підприємства; споживачів щодо задоволення їх потреб; постачальників щодо виконання умов заключних договорів.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Проведене дослідження дало змогу встановити, що сучасна система корпоративного управління представляє собою норми, правила, методи, принципи, інструменти, які доцільно використовувати для досягнення поточних і стратегічних цілей діяльності підприємства щодо задоволення інтересів учасників корпоративних відносин і забезпечення довгострокового конкурентоспроможного розвитку організації. Оцінку ефективності корпоративного управління пропонуємо проводити в межах соціально-економічного підходу, метою якого є формування і реалізація системи корпоративного управління для забезпечення балансу інтересів зацікавлених сторін в діяльності організації та досягнення економічної, соціальної, організаційної ефективності. Перспективами подальших досліджень в сфері корпоративного управління є визначення індикаторів причинно-наслідкових зв'язків корпоративного управління та ефективного функціонування організації в межах стратегії діяльності.

Список використаної літератури:

1. Друкер Питер Ф. Задачи менеджмента в XXI веке / Ф.Друкер Питер ; пер. с англ. : – М. : Издательский дом «Вильямс», 2004. – 272 с.
2. Задихайло Д.В. Корпоративне управління : навч. посібник / Д.В. Задихайло, О.Р. Кібенко, Г.В. Назарова. – Х. : Еспада, 2003. – 688 с.
3. Євтушевський В.А. Основи корпоративного управління : навч. посіб. для студ. екон. спец. / В.А. Євтушевський ; Київ. нац. ун-т ім. Т.Шевченка. – К. : «Знання-Прес», 2002. – 317 с.
4. Ігнат'єва І.А. Корпоративне управління : підручник / І.А. Ігнат'єва, О.І. Гарафонова. – К. : Центр навч. л-ри», 2013. – 600 с.
5. Коротков Э.М. Антикризисное управление : учебник / Э.М. Короткова. – 2-е изд., доп. и перераб. – М. : ИНФРА-М, 2010. – 620 с.
6. Кузьмін О.Є. Основи менеджменту / О.Є. Кузьмін, О.Г. Мельник. – К. : «Академ-видав», 2003. – 416 с.

7. *Майєр К.* Корпоративне управління в ринкових та перехідних економіках / *К.Майєр* // У пошуках кращого директора: Корпоративне управління в ринкових та перехідних економіках ; пер. з англ. ; наук. ред. С.Синиця. – Основи, 1996. – 189 с.
8. *Monks A.* Corporate Governance, Third Edition / *A.Monks, N.Minow.* – London : Blackwell Publishing, 2007. – 285 p.
9. *Мороз О.В.* Соціально-економічні аспекти ефективності корпоративного управління : монографія / *О.В. Мороз, Н.П. Карачина* ; Вінниц. нац. техн. ун-т. – Вінниця : УНІВЕРСУМ-Вінниця, 2005. – 176 с.
10. *Момот Т.В.* Вартісно-орієнтоване корпоративне управління: від теорії до практичного впровадження : монографія / *Т.В. Момот.* – Х. : ХНАМГ, 2006. – 380 с.
11. *Палига Є.М.* Корпоративне управління виробництвом в умовах постприватизаційних відносин : дис... д-ра екон. наук : 08.06.02 / *Палига* // НАН України; Інститут регіональних досліджень. – Л., 2002. – 351 с.
12. *Румянцев С.А.* Українська модель корпоративного управління: становлення та розвиток / *С.А. Румянцев.* – К. : Знання, 2003. – 149 с.
13. Менеджмент організацій : підручник / *Л.І. Федулова, І.В. Сокурник, В.В. Стадник, М.А. Йохна, О.С. Новиков, Є.Г. Рясних* ; за ред. Л.І. Федулової. – К. : Либідь, 2004. – 448 с.

References:

1. Druker, Pyter, F. (2004), *Zadachy menedzhmenta v XXIveke.*, Per. s angl., Yzdatel'skyj dom «Vyl'jams», 272 p.
2. Zadyhajlo, D.V., Kibenko, O.R. and Nazarova G.V. (2003), *Korporatyvne upravlinnja, navch. posibn., Espada*, 688 p.
3. Jevtushevs'kyj, V.A. (2002), *Osnovy korporatyvnoho upravlinnja, Navch. posib. dlja stud. ekon. spec. Kyi'v, «Znannja-Pres»*, 317 p.
4. Ignat'jeva, I.A. and Garafonova, O.I. (2013), *Korporatyvne upravlinnja, «Centr uchbovoi' literatury»*, 600 p.
5. Korotkov, E.M. (2010), *Antykryzysnoe upravlenye Uchebnyk, YNFRA-M*, 620 p.
6. Kuz'min, O.Je. and Mel'nyk, O.G. (2003), *Osnovy menedzhmentu, «Akadem-vydav»*, 416 p.
7. Majer, K. (1996), *Korporatyvne upravlinnja v rynkovyh ta perehidnyh ekonomikah, Osnovy*, 189 p.
8. Monks, A. and Minow, N. (2007), *Corporate Governance, Third Edition, London, Blackwell Publishing*, 285 p.
9. Moroz, O.V. and Karachyna, N.P. (2005), *Social'no-ekonomichni aspekty efektyvnosti korporatyvnoho upravlinnja, Vinnycja, UNIVERSUM*, 176 p.
10. Momot, T.V. (2006), *Vartisno-orijentovane korporatyvne upravlinnja: vid teorii' do praktychnogo vprovadzhenja, HNAMEG*, 380 p.
11. Palyga, Je.M. (2002), *Korporatyvne upravlinnja vyrobnyctvom v umovah postpryvatyzacijnyh vidnosyn, dissertation, Lviv*, – 351 p.
12. Rumjancev, S.A. (2003), *Ukrai'ns'ka model' korporatyvnoho upravlinnja: stanovlennja ta rozvytok, Znannja*, 149 p.
13. Fedulova, L.I., Sokurnyk, I.V., Stadnyk, V.V., Johna, M.A., Novykov, O.S. and Rjasnyh. Je.G. (2004), *Menedzhment organizacij, Lybid*, 448 p.

КОРНИЙЧУК Ангеліна Анатоліївна – старший викладач кафедри економіки підприємства Житомирського державного технологічного університету.

Наукові інтереси:

- стратегічна діагностика потенціалу підприємства;

- розвиток виробничого потенціалу підприємства.

Тел.: (067) 791–90–26.

E-mail: kornangelina@gmail.com.

Стаття надійшла до редакції 20.02.2017.